

OPINIA Asociației Promo-LEX cu referire la numărul de circumscripții uninominale care urmează a fi create peste hotarele țării și repartizarea acestora potrivit zonelor geografice [1]

Noile prevederi legale

Conform noii redacții a Codului electoral, alegerile Parlamentare se efectuează în baza unui sistem de vot mixt, într-o circumscripție națională care cuprinde întreg teritoriul Republicii Moldova și secțiile de votare din străinătate, precum și în baza a 51 de circumscripții uninominale, inclusiv pentru localitățile din stânga Nistrului (Transnistria) și peste hotare. Parlamentul în calitate de organ legislativ suprem nu a stabilit cote exacte pentru circumscripțiile electorale care urmează a fi create peste hotarele țării și în unitățile administrativ teritoriale cu statut special. În acest context, crearea circumscripțiilor electorale urmează a fi efectuată în conformitate cu criteriile specificate în Codul Electoral și recomandările generale sugerate de standardele internaționale.

Metodologia de calcul a numărului de circumscripții uninominale care urmează a fi create peste hotarele țării

Pentru a determina numărul de circumscripții electorale care urmează a fi constituite peste hotarele țării, Asociația

Promo-LEX a utilizat doi indicatori:

- numărul de cetățeni plecați/aflați peste hotarele țării. Conform datelor prezentate în anul 2016 de către Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) [2], peste hotarele țării se aflau 805 509 persoane;
- numărul de alegători de peste hotarele țării care au participat la ultimul scrutin național [3], adică, 138 723 persoane care au primit buletine de vot la ce de-al doilea tur de scrutin la alegerile prezidențiale.

Acești doi indicatori și cifrele reflectate mai sus au fost raportate la numărul total de cetățeni ai Republicii Moldova, precum și la numărul total de alegători [4]. Reieșind din numărul total de 51 circumscripții uninominale care urmează a fi create, pentru fiecare din cei doi indicatori menționați mai sus a fost calculat un număr aproximativ de circumscripții uninominale care ar trebui create peste hotarele țării.

Astfel, împărțind numărul cetățenilor aflați peste hotarele țării la numărul total al cetățenilor Republicii Moldova s-ar obține o cotă de 20,29%; respectiv, 20,29% din numărul total de 51 circumscripții uninominale ar constitui aproximativ 10 circumscripții care ar trebui create peste hotare, conform primului indicator (a se vedea detalii în Tabelul 1).

Tabel 1

Indicator	Numărul total de cetățeni ai Republicii Moldova [5]	Numărul cetățenilor plecați / aflați peste hotarele țării	% cetățeni peste hotare	Nr. de circumscripții uninominale care ar trebui create peste hotare (din totalul de 51)
------------------	---	---	-------------------------	---

Numărul de cetățeni plecați/aflați peste hotarele țării	3 970 729	805 509	20,29%	10
---	-----------	---------	--------	-----------

Un exercițiu similar de calcul, de această dată în baza numărului de cetățeni cu drept de vot din afara țării care au participat la scrutinul prezidențial din 2016, arată că, peste hotarele țării au votat circa 4,26% din totalul alegătorilor din RSA; respectiv, 4,26% din numărul total de 51 circumscripții uninominale ar constitui aproximativ 2 circumscripții care ar trebui create peste hotare, conform celui de-al doilea indicator (a se vedea detalii în Tabelul 2).

Tabel 2

Indicator	Numărul total de alegători [6]	Nr. persoane care au primit buletine de vot în turul II al scrutinului prezidențial, 2016	% alegători care au votat peste hotare din totalul acestora	Nr. de circumscripții uninominale care ar trebui create peste hotare (din totalul de 51)
Numărul de alegători de peste hotarele țării care au participat la ultimul scrutin național	3 255 361	138 723	4,26%	2

Însumând cotele obținute pentru indicatorii prezentați mai sus (20,29% + 4,26%) s-ar obține un coeficient total de 24,55%,

care la rândul său ar trebui împărțit la divizorul 2 (numărul de indicatori luați în calcul), rezultând astfel o cotă agregată de 12,28%. Astfel, cota agregată de 12,28% reprezintă coeficientul care trebuie luat în calcul la stabilirea numărului de circumscripții electorale care ar fi necesar să fie create în afara țării (din numărul total de 51 circumscripții) [\[7\]](#).

În concluzie, potrivit acestui exercițiu matematic, cetățenilor din diasporă ar trebui să li se repartizeze circa 12,28 % sau 6 circumscripții din totalul de 51 de circumscripții uninominale.

Determinarea zonelor geografice și a numărului de circumscripții uninominale care urmează a fi create în fiecare zonă

Potrivit art. 74, alin. 5 din Codul electoral, la constituirea circumscripțiilor uninominale peste hotarele Republicii Moldova, autoritatea responsabilă de crearea acestora va ține cont, de următoarele condiții:

1. informațiile deținute de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință;
2. informațiile deținute de către autoritățile publice centrale, inclusiv datele statistice oficiale relevante;
3. informațiile obținute în rezultatul înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate, conform procedurii stabilite prin regulamentul aprobat de Comisia Electorală Centrală;
4. numărul de alegători care au participat la scrutinul precedent;
5. alte date relevante, obținute de autoritățile publice centrale, la solicitare, din partea autorităților țării gazdă în condițiile legii;
6. la stabilirea hotarelor circumscripțiilor constituite peste hotare, Comisia va acționa în conformitate cu

regulamentul aprobat de Guvern și va ține cont de zonele geografice relevante precum:

- țările membre ale Uniunii Europene, Norvegia, Islanda, Elveția, Liechtenstein, San Marino, țările din Europa de Sud-Est care nu sînt membre ale Uniunii Europene, Turcia, Israel;
- țările membre ale Comunității Statelor Independente, Ucraina, Georgia, Asia, Orientul Mijlociu;
- America de Nord, America de Sud, Africa, Australia, Noua Zeelandă, luându-se în considerare hotarele statelor care nu vor putea fi intersectate pe interior.

Asociația Promo-LEX consideră că, primii patru indicatori menționați în lege sunt determinanți pentru repartizarea circumscripțiilor electorale în interiorul zonelor geografice stabilite de Parlament. Reiterăm, zonele geografice se repartizează în felul următor:

- **Europa[8]**: țările membre ale Uniunii Europene, Norvegia, Islanda, Elveția, Liechtenstein, San Marino, țările din Europa de Sud-Est care nu sunt membre ale Uniunii Europene, Turcia, Israel;
- **CSI și Asia**: țările membre ale Comunității Statelor Independente, Ucraina, Georgia, Asia, Orientul Mijlociu;
- **America și alte teritorii**: America de Nord, America de Sud, Africa, Australia, Noua Zeelandă.

Având în vedere cele patru criterii prevăzute de Codul Electoral, similar analizei propusă de Asociația Gente Moldova[9], Asociația Promo-LEX a realizat o serie de calcule matematice pentru obținerea unor cote procentuale privind numărul de circumscripții electorale care ar trebui create peste hotare în fiecare din cele trei zone geografice stabilite în lege. Astfel, în tabelele ce urmează sunt indicate calculele corespunzătoare pentru fiecare indicator în parte:

Tabel 3

a) în baza informațiilor deținute de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință				
Zona geografică	Numărul cetățenilor plecați/aflați peste hotarele țării	% din numărul de cetățeni	Numărul de circumscripții uninominale conform cotei stabilite (6)	Numărul de circumscripții uninominale care ar fi create în baza criteriului a)
Europa	240 423	29,85 %	$0,298*6 = 1,80$	1,80
CSI și Asia	517 532	64,25 %	$0,642*6 = 3,85$	3,85
America și alte teritorii	47 554	5,90 %	$0,059*6 = 0,35$	0,35
Total	805 509	100 %		6

Din tabelul de mai sus se observă faptul că, în baza informațiilor deținute de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință, în zona geografică CSI și Asia, numărul de votanți depășește de două ori numărul de alegători din statele zonei Europa, iar zona geografică America și alte teritorii ating circa 6% din numărul total. Prin urmare, conform estimărilor Promo-LEX, din cele 6 circumscripții electorale care urmează a fi create, 1,80 circumscripții ar trebui să revină zonei geografice Europa, 3,85 – zonei CSI și Asia, 0,35 – zonei America și alte teritorii.

Tabel 4

b) în baza informațiilor deținute de către CRIS Registru la 01.07.2017 [\[10\]](#)

Zona geografică	Numărul de cetățeni	% din numărul de cetățeni	Numărul de circumscripții uninominale conform ponderii	Numărul de circumscripții uninominale partajate în baza criteriului b)
Europa	22 891	22,07 %	$0,221*6 = 1,32$	1,32
CSI și Asia	64 025	61,74 %	$0,617*6 = 3,71$	3,71
America și alte teritorii	16 783	16,19 %	$0,162*6 = 0,97$	0,97
Total	103 699	100 %		6

În baza informațiilor deținute de către autoritățile publice centrale, inclusiv a datelor statistice oficiale relevante, Promo-LEX constată faptul că, zonei geografice Europa îi revine un număr de 1,32 circumscripții iar CSI și Asia – 3,71 circumscripții uninominale, în timp ce zonei America și alte teritorii îi revine 0,97 circumscripții electorale.

Tabel 5

c) în baza informațiilor obținute în rezultatul înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate pentru scrutinul prezidențial 2016				
Zona geografică	Numărul de alegători	% din numărul de alegători	Numărul de circumscripții uninominale conform ponderii	Numărul de circumscripții uninominale partajate în baza criteriului c)
Europa	2800	78,43 %	$0,784*6 = 4,71$	4,71
CSI și Asia	227	6,36 %	$0,064*6 = 0,38$	0,38

America și alte teritorii	543	15,21 %	$0,152 * 6 = 0,91$	0,91
Total	3570	100%		6

Luând drept bază de calcul rezultatul înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate pentru scrutinul prezidențial din 2016, din tabelul de mai sus se observă că, în zona geografică Europa, numărul de votanți depășește de 2,75 ori numărul de alegători din celelalte zone geografice cumulat. Respectiv, urmează ca în această zonă să fie create 4,71 circumscripții uninominale, în zona America și alte teritorii – 0,91 circumscripții uninominale, iar în zona CSI și Asia – 0,38 circumscripții uninominale.

Tabel 6

d) în baza numărului de alegători de peste hotare care au participat la scrutinul precedent				
Zona geografică	Numărul de alegători	% din numărul de alegători	Numărul de circumscripții uninominale conform ponderii	Numărul de circumscripții uninominale partajate în baza criteriului d)
Europa	114 892	82,82 %	$0,828 * 6 = 4,97$	4,97
CSI și Asia	13 116	9,45 %	$0,095 * 6 = 0,57$	0,57
America și alte teritorii	10 715	7,72 %	$0,077 * 6 = 0,46$	0,46
Total	138 723	100 %		6

Calculare similare efectuate în baza numărului de alegători de peste hotare care efectiv au participat la scrutinul

prezidențial din 2016 ne indică faptul că, zonei Europa iar reveni 4,97 circumscriptii uninominale, zonei CSI și Asia – 0,57 circumscriptii uninominale, iar zonei America și alte teritorii – 0,46 circumscriptii uninominale.

În final, numărul de circumscriptii uninominale care ar trebui create în fiecare din cele trei zone geografice reprezintă suma numărului de circumscriptii rezultat în baza calculelor pentru fiecare din cele patru criterii, divizată la numărul de criterii (patru). Tabelul de mai jos prezintă rezultatele finale agregate ale acestei analize:

Tabel 7

TABEL CONCLUZIV					
Zona geografică	INDICATORUL Informațiile deținute de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință	INDICATORUL Informațiile deținute de către autoritățile publice centrale, inclusiv a datelor statistice oficiale relevante	INDICATORUL Informațiile obținute în rezultatul înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate	INDICATORUL Numărul de alegători de peste hotare care au participat la scrutinul precedent	Numărul de circumscriptii uninominale care trebuie create în fiecare zonă geografică
Europa	1,80	1,32	4,71	4,97	3,20
CSI și Asia	3,85	3,71	0,38	0,57	2,13
America și alte teritorii	0,35	0,97	0,91	0,46	0,67
Total	6,00	6,00	6,00	6,00	6,00

Respectiv, pornind de la cele menționate mai sus, numărul de circumscriptii uninominale și distribuția acestora trebuie să fie un rezultat reprezentativ, proporțional și universal

pentru asigurarea unor condiții echitabile fiecărui alegător. Având în vedere faptul că Parlamentul nu a fixat cote, votul fiecărui alegător trebuie să aibă aceeași putere atât în țară cât și peste hotare.

Pentru a asigura acest deziderat au fost luate în calcul toate criteriile posibile, inclusiv cele stabilite de cadrul legal, fiind astfel determinată o modalitate optimă de partajare^[11] și un număr echitabil de circumscripții electorale care urmează a fi create pentru cetățenii aflați peste hotarele Republicii Moldova, conform zonelor geografice stabilite de Parlament.

În concluzie, Asociația Promo-LEX constată necesitatea creării a 6 circumscripții electorale peste hotarele țării și recomandă următoarea repartiție a acestora pe zone geografice:

- țările membre ale Uniunii Europene, Norvegia, Islanda, Elveția, Liechtenstein, San Marino, țările din Europa de Sud-Est care nu sunt membre ale Uniunii Europene, Turcia, Israel – **3 circumscripții**;
- țările membre ale Comunității Statelor Independente, Ucraina, Georgia, Asia, Orientul Mijlociu – **2 circumscripții**;
- America de Nord, America de Sud, Africa, Australia, Noua Zeelandă – **1 circumscripție**.

[1] Calculele sunt efectuate în baza informațiilor colectate din diverse surse deschise, în cazul acceptării metodologiei ele trebuie revizuite în baza informațiilor oficiale prezentate și confirmate de autoritățile relevante

[2]

<http://socialistii.md/igor-dodon-cere-deschiderea-a-159-sectii-de-votare-in-rusia/>

[3] <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1991&rid=19965&l=ro>

[4] <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro>

[5]

<http://www.registru.md/date-statistice/in-profil-administrativ-teritorial>

[6]

<http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro>

[7] În cazul utilizării metodologiei respective, se recomandă ca la cifrele 55000-60000, care reprezintă numărul de alegători pentru constituirea unei circumscripții electorale uninominale în țară, să fie adăugată cota de circa 12% deoarece corespunzător acestei cote se vor deschide circumscripții peste hotarele țării unde vor vota alegătorii care de facto se regăsesc deja în listele electorale de bază.

[8] Denumirile generice ale zonelor geografice sunt generalizatoare și sunt utilizate în studiu pentru facilitarea prezentării informației.

[9]

<https://drive.google.com/file/d/0BxwIRtSMdesFMXVzRFk3dDZzTDg/view>

[10] Informațiile deținute de către CRIS Registru la 01.07.2017,

<http://www.registru.md/date-statistice/referitor-la-cetatenii-rm-plecati-peste-hotare-la-loc-permanent-de-trai>

[11] În cazul utilizării acestei metodologii de calcul se recomandă utilizarea acesteia și pe interiorul zonelor geografice pentru a stabili echitabil numărul de circumscripții (țări) din fiecare zonă geografică.

[PDF](#)

EFECTELE SISTEMULUI MIXT.

STUDIU DE CAZ: situația candidatului din lista națională a partidului, care concomitent este și candidat independent în circumscripția uninominală

Noi prevederi legale

Conform noii redacții a Codului electoral, alegerile Parlamentului se efectuează în baza unui sistem de vot mixt într-o circumscripție națională și în circumscripții uninominale. Candidații la funcția de deputat pe circumscripția națională sunt înregistrați de Comisia Electorală Centrală, iar candidații la funcția de deputat pe circumscripții uninominale, inclusiv cei independenți, sunt înregistrați de către consiliile electorale de circumscripție.

Totodată, art. 79 alin. (6) din Codul electoral stabilește că, **persoana inclusă în lista de candidați** din partea unui concurent electoral pentru alegerile în baza circumscripției naționale **poate candida și într-o singură circumscripție uninominală** din partea aceluiași concurent electoral sau în calitate de candidat independent.

Oportunități de finanțare indirectă a campaniilor electorale a partidelor ce înaintează candidați pe lista națională, care simultan sunt și candidați independenți în circumscripții uninominale

Ca normă generală, articolul 41 alin. (2) al Codului electoral stabilește expres existența a trei categorii distincte de subiecți cu drept de desemnare a candidaților:

- partidele politice;
- blocurile electorale;
- cetățenii, prin grupurile de inițiativă.

Adaptând aceste prevederi la alegerile parlamentare, legiuitorul a stabilit la art. 79 din Cod, ca normă specială, că o persoană poate fi desemnată simultan atât de către partidele politice sau blocurile electorale pe circumscripția națională, cât și de către cetățenii Republicii Moldova în calitate de candidat independent în circumscripția uninominală.

Astfel, prevederea legală care permite candidaților incluși în lista națională a partidelor politice să fie în același timp și candidați independenți pe circumscripții uninominale creează premise pentru finanțarea indirectă și camuflată a campaniilor electorale a acelor partide/blocuri electorale care vor admite astfel de situații.

În acest fel, regulile de finanțare a concurenților electorali în condițiile sistemului mixt creează un context legal favorabil pentru evitarea raportării sumelor de bani cheltuite în vederea promovării indirecte a partidului. Acest lucru devine posibil atunci când o persoană candidează pe lista unui partid în circumscripția națională, dar și în circumscripția uninominală ca și candidat independent. În această situație, banii cheltuiți pentru promovarea candidatului aparent independent indirect aduc și o plusvaloare partidului, pe a cărei listă persoana candidează simultan, și cu care poate fi asociat de alegători.

Asociația Promo-LEX consideră că **noile prevederi legale** care permit ca persoana, fiind candidat pe lista națională, să participe și în calitate de candidat independent în circumscripții uninominale, **pot afecta mai multe principii fundamentale ale democrației electorale** statuate în Codul bunelor practici în materie electorală^[1]. Punctul 18 al Codului stabilește că, **egalitatea șanselor trebuie garantată**

tuturor partidelor și candidaților și trebuie să stimuleze statul să adopte o atitudine imparțială față de ei și să aplice tuturor în mod echitabil aceeași legislație. Or, partidele care vor face uz de noile prevederi legale pot fi favorizate, comparativ cu restul concurenților electorali. De asemenea, sunt create condiții favorabile de **lezare a principiului libertății de formare a opiniei alegătorilor**, în contextul unei disonanțe cognitive generate de faptul că cetățenii sunt îndemnați să voteze pentru un candidat care, pe de o parte, este înaintat pe lista națională a unui partid/bloc electoral, însă concomitent candidează și în calitate de candidat independent.

Posibilitatea dublei finanțări a campaniei electorale a concurentului electoral din circumscripția națională și a exponenților săi din circumscripțiile uninominale

Analizând situația dublei candidaturi prin prisma respectării egalității șanselor în cadrul finanțării campaniilor, Asociația Promo-LEX atenționează asupra faptului că, dacă un eventual candidat inclus pe listă din partea unui concurent electoral pentru alegerile în baza circumscripției naționale participă și într-o circumscripție uninominală în calitate de candidat independent, acesta obține dreptul și posibilitatea utilizării simultane a două fonduri electorale.

Articolul 38 din Cod prevede că plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Fond electoral” al concurentului electoral se stabilește de către Comisia Electorală Centrală, luând ca bază de calcul un coeficient înmulțit cu numărul de **alegători din circumscripția electorală în care au loc alegerile**.

Din această normă rezultă că partidul, concurentul electoral care înaintează o listă de candidați pentru circumscripția națională, are un plafon general calculat, reieșind din numărul total al alegătorilor (circumscripția națională) și, în același timp, candidatul în circumscripția uninominală care

se regăsește și în lista pentru circumscripția națională dispune de un fond electoral calculat, reieșind din numărul de alegători din circumscripția uninominală în care candidează. Dacă să abstractizăm și să calculăm că lista poate include 55 de candidați, atunci pentru promovarea unui candidat de pe listă s-ar cuveni/cheltui o parte din Fondul electoral pentru circumscripția națională mai mult sau mai puțin egală cu întregul fond electoral calculat pentru o circumscripție uninominală (55 candidați pe listă/51 circumscripții uninominale). Or, totalitatea alegătorilor din circumscripția națională constituie suma alegătorilor din circumscripțiile uninominale.

Pornind de la coeficientul de 0,5% din salariul mediu pe economie utilizat de CEC în scrutinele din 2015 și 2016, în 2017 un eventual plafon pentru circumscripția națională ar fi de 86 267 066 lei. Divizând suma pentru promovarea a 55 de candidați incluși pe listă, partidul ar cheltui circa 1 568 492 lei pentru fiecare dintre ei. Totodată, reieșind din numărul de 60 000 de alegători admiși pentru o circumscripție uninominală, plafonul fondului electoral al candidatului în acest tip de circumscripție ar fi de 1 590 000 lei.

Din cele enunțate supra, rezultă că o persoană care candidează atât pe listă în circumscripția națională, cât și într-o circumscripție uninominală, **contrar principiului asigurării egalității șanselor, ar putea beneficia de o finanțare dublă, adică de resurse financiare atât din fondul electoral al partidului dar și de resurse financiare din fondul electoral al candidatului independent. Aceste resurse financiare pot reprezenta o sumă practic egală cu 2 plafoane pentru o circumscripție uninominală.** Considerăm acest fapt drept o inegalitate față de candidații independenți din circumscripțiile uninominale care **nu** se regăsesc simultan și pe liste pentru circumscripția națională.

Totodată, dezvoltând ideea, ținem să menționăm că, chiar și atunci când partidul înaintează candidați în circumscripțiile

uninominal, alții decât pe cei incluși în lista pentru circumscripția națională, acesta ar putea dispune de un fond/plafon general național plus maxim 51 de fonduri destinate circumscripțiilor uninominale.

Subliniem că, potrivit pct. 109 din Codul bunelor practici în materie electorală, **o depășire substanțială a normelor sau o abatere în raport cu plafoanele de cheltuieli prevăzute de lege, poate duce la anularea unor alegeri.** Noi însă constatăm situația în care însăși norma legală oferă posibilitatea depășirii fondurilor.

Mai mult ca atât, întrucât legea permite, **partidele pot să înainteze/sustine, de asemenea, din cadrul listei de candidați pentru circumscripția națională câte doi candidați în aceeași circumscripție uninominală,** unul ca exponent al partidului, altul aparent cu statut de candidat independent. Acest fapt iarăși subminează principiul egalității șanselor și riscă să creeze confuzii în percepția alegătorului, astfel fiind compromisă libera și conștienta sa alegere.

În concluzie, considerăm vicioasă practica participării la alegerile parlamentare în calitate de candidat independent în circumscripții uninominale a persoanelor incluse și în listele de candidați pentru circumscripția națională. În primul rând, aceasta creează oportunități indirecte și inegale de finanțare a campaniilor electorale pentru acele partide/blocuri electorale care vor admite astfel de situații, iar în al doilea rând, sunt create premise în vederea obținerii dreptului și posibilității de utilizare simultană a două fonduri electorale.

De principiu, noile prevederi legale creează condiții pentru promovarea de practici, ce afectează astfel de elemente fundamentale ale democrației electorale ca egalitatea șanselor participanților în procesul electoral și libertatea de formare a opiniei alegătorilor, stipulate în Codul bunelor practici în materie electorală.

În acest context, ținem să subliniem faptul că , în Legea nr. 154, Parlamentul a prevăzut un termen de 3 luni în care Guvernul să vină cu propuneri pentru ajustarea legislației în vigoare la noua redacție a Codului electoral, precum și cu propuneri de perfecționare a ultimului, în cazul depistării unor deficiențe în acest sens. Precizăm că acest termen expiră la 21 octombrie 2017 și se încadrează în termenul minim de un an dinaintea alegerilor recomandat de Comisia de la Veneția, termen după care nu se recomandă modificarea legislației electorale.

Ne exprimăm speranța că autoritățile vor remedia situația și vor interveni cu modificările necesare, astfel încât la desfășurarea următorului scrutin parlamentar să nu avem parte de situații conflictuale, incerte și interpretabile. Reiterăm pe această cale respectarea recomandărilor Comisiei de la Veneția, a observatorilor naționali și internaționali, precum și luarea în considerare a adreselor Curții Constituționale, formulate în rezultatul analizei circumstanțelor în care s-a petrecut scrutinul prezidențial din 2016.

Recomandări:

- modificarea art. 79 din Codul electoral cu scopul de a exclude posibilitatea ca persoana inclusă în lista candidaților din partea unui concurent electoral pentru alegerile în baza circumscripției naționale să poată candida în circumscripție uninominală în calitate de candidat independent, ci doar ca exponent al partidului sau exclusiv în calitate de candidat independent;
- efectuarea de modificări și completări la legislația și cadrul normativ electoral în vederea excluderii posibilității de finanțare dublă și inechitabilă a campaniilor electorale, respectiv, excluderea prevederilor care pot genera situații de inegalitate între concurenții electorali și în special candidații independenți din circumscripțiile uninominale care nu sunt simultan și pe lista națională;

- intensificarea de către Parlament și Guvern a eforturilor de ajustare a cadrului legal, ca urmare a recomandărilor formulate de Promo-LEX[2], a Adreselor Curții Constituționale, a recomandărilor misiunilor observatorilor naționali și internaționali etc.

[1]

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf file=CDL-AD\(2002\)023rev-rom](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf file=CDL-AD(2002)023rev-rom)

[2]

[https://promolex.md/9925-d-e-c-l-a-r-a-t-i-e-cu-referire-la-modificarea-sistemului-de-alegere-a-deputatilor-in-parlament/;](https://promolex.md/9925-d-e-c-l-a-r-a-t-i-e-cu-referire-la-modificarea-sistemului-de-alegere-a-deputatilor-in-parlament/)

[https://promolex.md/10404-efectele-sistemului-mixt-studiu-de-caz-limitarea-dreptului-constitutional-de-a-alege-al-alegatorilor-fara-domiciliu-sau-resedinta/;](https://promolex.md/10404-efectele-sistemului-mixt-studiu-de-caz-limitarea-dreptului-constitutional-de-a-alege-al-alegatorilor-fara-domiciliu-sau-resedinta/)

[https://promolex.md/10213-efectele-sistemului-mixt-studiu-de-caz-votul-studentilor-si-elevilor-poate-decide-soarta-alegerilor-din-unele-circumscripții-uninomiale/;](https://promolex.md/10213-efectele-sistemului-mixt-studiu-de-caz-votul-studentilor-si-elevilor-poate-decide-soarta-alegerilor-din-unele-circumscripții-uninomiale/)

[https://promolex.md/10543-apel-public-privind-transparenta-activitatii-comisiei-nationale-pentru-constituirea-circumscripțiilor-uninomiale-permanente/.](https://promolex.md/10543-apel-public-privind-transparenta-activitatii-comisiei-nationale-pentru-constituirea-circumscripțiilor-uninomiale-permanente/)

[PDF](#)

**APEL PUBLIC privind
transparenta activității
Comisiei naționale pentru**

constituirea circumscripțiilor uninominale permanente

Organizațiile societății civile din țară și de peste hotare își exprimă îngrijorarea privind lipsa de transparență a activității Comisiei naționale pentru constituirea circumscripțiilor uninominale permanente. În condițiile în care asupra acestei Comisii planează suspiciuni de ingerință politică, activitatea acesteia urmează a fi cât mai transparentă, astfel încât să asigure accesul permanent la informația despre deciziile luate și consultarea publică deschisă și imparțială a proiectului de hotărâre privind constituirea circumscripțiilor uninominale.

La 20 iulie 2017, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Legea nr. 154 prin care a modificat sistemul electoral proporțional într-un sistem mixt, în pofida lipsei unui consens social și politic și contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția.[\[1\]](#) Legea prevedea, printre altele, crearea unei Comisii independente pentru constituirea circumscripțiilor uninominale permanente (în continuare „Comisia”) în termen de 30 de zile de la intrarea în vigoare a legii. La 6 septembrie 2017, cu o întârziere de mai mult de două săptămâni, Guvernul a creat Comisia.

Anterior, la 23 august 2017, Guvernul a aprobat Regulamentul de activitate al Comisiei, deși Codul Electoral prevedea că această Comisie va activa în baza propriului regulament aprobat de Guvern. Acest lucru a fost criticat de către unele organizații ale societății civile din Moldova deoarece constituie o ingerință directă în activitatea Comisiei și încalcă independența acesteia.[\[2\]](#) Riscul de influență politică în procesul de creare a circumscripțiilor uninominale a fost subliniat și de Comisia de la Veneția în opinia sa din iunie

2017 privind schimbarea sistemului electoral în Republica Moldova.[\[3\]](#)

Potrivit Planului de Acțiuni al Comisiei,[\[4\]](#) aceasta va avea 6 ședințe și, la 24 octombrie 2017, va aproba hotărârea privind constituirea circumscriptiilor uninominale pe care o va prezenta Guvernului. Dintre cele 6 ședințe preconizate, au avut loc deja 3 ședințe. Până la acest moment, pe pagina web a Cancelariei de Stat, instituție care, potrivit pct. 14 din Regulamentul Comisiei, asigură secretariatul Comisiei, nu a fost publicat vreun proces-verbal al Comisiei. Mai mult, informația despre discuțiile privind ședințele și deciziile adoptate de către Comisie nu este accesibilă pentru publicul interesat.

Potrivit Legii nr. 239 privind transparența în procesul decizional din 13 noiembrie 2008 și Hotărârii de Guvern nr. 967 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional din 9 august 2016, autoritățile publice sunt obligate să asigure transparența procesului decizional la fiecare etapă a elaborării unei decizii, să asigure accesibilitatea informației și să asigure consultarea publică a proiectelor de hotărâri.

Având în vedere cele menționate mai sus, și anume contextul în care a fost modificat sistemul electoral și în care a fost creată Comisia, modul de adoptare a Regulamentului Comisiei, în societate deja persistă o doză de neîncredere în activitatea acestei Comisii. Din acest motiv, cerința de transparență și profesionalism este și mai înaltă pentru activitatea Comisiei. În caz contrar, se vor confirma suspiciunile că aceasta a fost creată pentru beneficiul partidelor care au votat modificarea sistemului electoral.

Având în vedere cele menționate mai sus, precum și importanța și impactul deciziilor adoptate de această Comisie, dar și termenii foarte restrânși de activitate a Comisiei, solicităm Comisiei pentru constituirea circumscriptiilor uninominale și

Cancelariei de Stat:

1. Publicarea **în regim de urgență** a proceselor-verbale ale tuturor ședințelor Comisiei pe pagina web a Cancelariei de Stat și a oricăror alte informații care țin de activitatea Comisiei;
2. Consultarea publică a proiectului de hotărâre privind constituirea circumscripțiilor uninominale, prin publicarea unui anunț pentru depunerea comentariilor la proiectul de hotărâre înainte de adoptarea acesteia și alocarea unui termen rezonabil de depunere a comentariilor;
3. Publicarea sintezei comentariilor și obiecțiilor potrivit legislației privind transparența decizională.

SEMNETARI:

1. Asociația „AssoMoldave”, Roma, Republica Italia
 2. Asociația „Baștina – Comunitatea Cetățenilor Moldoveni și nu numai”, Padova, Republica Italia
 3. Asociația „Dacia”, Venezia, Republica Italia
 4. Asociația „Gente Moldava”, Venezia, Republica Italia
 5. Asociația de Voluntariat moldo-italiană „Renașterea”, Parma, Republica Italiană
 6. Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT)
 7. Asociația Pentru Guvernare Eficientă și Responsabilă (AGER)
 8. Asociația Promo-LEX
 9. CPR-Moldova
 10. Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)
 11. Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare
 12. Comunitatea basarabenilor din Irlanda „Moldova Vision”, Dublin, Irlanda
 13. Institutul de Politici Publice (IPP)
 14. Transparency International-Moldova
-

[1] Comisia de la Veneția, Opinia privind sistemul electoral pentru alegerile parlamentare, CDL-AD(2017)012, 19 iunie 2017, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2017\)012-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2017)012-e).

[2] Promo-LEX, Centrul de Resurse Juridice din Moldova, Declarație: Implementarea sistemului electoral mixt începe tardiv, cu încălcarea legii și subminarea independenței Comisiei pentru constituirea circumscripțiilor uninominale, 21 august 2017, <https://promolex.md/10189-opinia-asociatiei-promo-lex-cu-referire-la-proiectul-regulamentului-initiat-de-ministerul-justitiei-privind-activitatea-comisiei-de-delimitare-a-circumscripțiilor-uninominale/>.

[3] Comisia de la Veneția, Opinia privind sistemul electoral pentru alegerile parlamentare, CDL-AD(2017)012, 19 iunie 2017, pag. 5, pct. 14.

[4] http://brd.gov.md/sites/default/files/planul_de_actiuni_calenduristic.pdf.

[PDF](#)

Raport – Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova. Semestrul I, anul 2017

**EFECTELE SISTEMULUI MIXT.
STUDIU DE CAZ: limitarea
dreptului constituțional de a**

alege al alegătorilor fără domiciliu sau reședință

Potrivit datelor din Registrul de Stat al Alegătorilor, la situația din data de 1 septembrie 2017, în Republica Moldova erau atestați 155 683 de alegători fără domiciliu sau reședință[1]. Acești 155 683 de cetățeni cu drept de vot reprezintă o pondere de 4.78% din totalul de 3 255 361 alegători înscriși în Registrul de Stat al Alegătorilor (situație la data de 1 septembrie 2017)[2]. Asociația Promo-LEX consideră necesar ca statutul categoriei respective de alegători să fie explicit reglementat în contextul modificărilor legislației electorale și ca aceștia să nu fie excluși din procesul electoral și privați de dreptul la vot. Or, noile prevederi legislative adoptate prin Legea nr.154 din 20 iulie 2017, restrâng nejustificat dreptul constituțional de a alege al alegătorilor fără domiciliu sau reședință.

Votarea conform domiciliului sau reședinței

În conformitate cu definițiile din Codul electoral, domiciliul este locul de trai permanent al unei persoane, iar reședința – loc de trai temporar, ambele fiind confirmate în buletinul de identitate.

Articolul 9 din Codul electoral, cu titlu de normă generală, prevede la alin. (1) că dreptul de vot se exercită în localitatea în care alegătorul își are domiciliul, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod. Alineatul (2) al aceluiași articol stipulează că în cazul în care alegătorul are și domiciliu și reședință, în perioada valabilității reședinței, el votează în localitatea în care își are reședința.

În urma modificărilor operate în Codul Electoral la 20 iulie 2017, art. 87 alin. (4) stabilește că alegătorul votează la

secția de votare din circumscripția uninominală **unde își are domiciliul**. La alegerile parlamentare în circumscripțiile uninominale **nu participă alegătorii care nu au domiciliul în circumscripția uninominală respectivă**.

Remarcăm în acest sens că unicele limitări ale dreptului la vot admise de art. 38 din Constituție sunt limita de vârstă de 18 ani împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, și plasarea sub interdicție în modul stabilit de lege. În dezvoltarea acestei teze vine art. 13 din Codul electoral, care stabilește expres că nu au dreptul la vot cei recunoscuți incapabili printr-o hotărâre definitivă a instanței de judecată și de asemenea reiterează limita de vârstă și interdicțiile stabilite de lege. Considerăm că o atare interdicție prevăzută de lege trebuie să fie una expresă, directă, clară și în conformitate cu prevederile constituționale. Legiuitorul nu poate admite formulări și prevederi legale interpretabile și apte a fi aplicate arbitrar.

Prin urmare, tratăm condiționarea deținerii unui domiciliu, în sensul Codului electoral, pentru exercitarea dreptului de vot în circumscripția uninominală una ce contravine Constituției, discriminatorie și limitatoare.

Votarea în cadrul circumscripției naționale și a circumscripțiilor uninominale

Reținem, de asemenea, că **noua redacție a Codului electoral nu specifică procedura de vot în circumscripția națională a persoanelor fără domiciliul înscris în actul de identitate**. Articolul 1 din Cod stabilește că:

- circumscripție națională este circumscripția electorală de nivel național în care se organizează și se desfășoară alegerile deputaților în Parlament [\[3\]](#) în baza votului reprezentării proporționale pe listele de partid;
- circumscripție uninominală este circumscripția

electorală în care se organizează și se desfășoară alegerile unui singur mandat de deputat în Parlament în baza votului majoritar.

În continuare, art. 4 alin. (2) din Codul electoral prevede că în cadrul alegerilor parlamentare, fiecare alegător are dreptul să voteze cu două buletine – unul pentru circumscripția națională și celălalt pentru circumscripția uninominală. Respectiv, conducându-ne de prevederile art. 87 alin. (4) conform cărora la alegerile parlamentare în circumscripțiile uninominale **nu participă alegătorii care nu au domiciliul** în circumscripția uninominală respectivă, apare întrebarea – în ce măsură această normă se referă la votarea în circumscripția națională. Altfel spus, alegătorul fără domiciliu, ar putea să voteze cu un singur buletin, cel pentru circumscripția națională? Teoretic acest deziderat poate fi atins în cazul în care organele electorale vor opera cu două liste electorale, ori potrivit alin.1 art. 53 Cod Electoral, la primirea buletinului, alegătorul semnează în lista electorală în dreptul numelui. Totuși operarea cu două liste electorale va îngreuna activitatea organelor electorale și poate favoriza diverse erori tehnice și umane în operațiunile cu listele electorale și buletinele de vot.

Asociația Promo-LEX constată că *modificările operate în Codul electoral privind participarea la vot alegătorilor fără domiciliu în diferite tipuri de circumscripție, nu sunt explicite și lasă loc de interpretare. O eventuală permisiune de a vota doar în circumscripția națională ar afecta valoarea opțiunii exprimate de cetățean și prin urmare principiul egalității votului, consfințit în textul Constituției. În plus, ar fi o încălcare și a Liniilor directe ale Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept, conform cărora fiecare alegător are, în principiu, dreptul la un singur vot, iar în cazul în care sistemul electoral acordă alegătorilor dreptul la mai multe voturi, fiecare alegător beneficiază de același număr de voturi*[\[4\]](#).

Practica participării anterioare a alegătorilor fără domiciliu sau reședință la alegerile parlamentare desfășurate conform scrutinului reprezentării proporționale

La alegerile parlamentare anterioare, ce se desfășurau în baza reprezentării proporționale, într-o singură circumscripție națională, prevederile Codului electoral permitea alegătorilor fără domiciliu sau reședință să voteze prin diverse posibilități.

O primă modalitate presupunea votarea în baza listelor suplimentare. Articolul 53 alin. (2) prevede expres că alegătorii care nu au înregistrare la domiciliu sau la reședință pot vota în baza listelor suplimentare în care se va indica numele și prenumele alegătorului, data și locul nașterii, *ultimul loc de domiciliu în Republica Moldova*, numărul de identificare de stat (IDNP).

Această prevedere intră în contradicție cu cele expuse în art. 87 alin. (4) din Cod, or, alegătorul nu este domiciliat în circumscripția uninominală respectivă și drept urmare, el nu va putea vota în condițiile noilor reglementări.

A doua modalitatea se referea la votarea pe listele de bază. În acest sens, art. 39 alin. (8) prevede că persoanele cu drept de vot care, după ultima participare la alegeri, și-au schimbat locul de ședere sunt în drept, cel târziu cu 30 de zile înainte de următoarele alegeri, să-și declare locul nou de ședere la organul administrației publice locale pentru a putea fi înscrise în lista de alegători la secția de votare corespunzător locului șederii. Autoritățile administrației publice locale respective comunică neîntârziat informația în cauză Comisiei Electorale Centrale (CEC).

Potrivit definiției date de Codul electoral, declarația de ședere este procedura prin care cetățeanul cu drept de vot declară locul aflării sale în ziua alegerilor. Totuși declararea locului aflării nu înseamnă declararea domiciliului

sau reședinței. Respectiv, declararea locului aflării în ziua alegerii nu poate fi echivalată domiciliului. Totuși, interpretând extensiv norma citată în contextul sistemului de vot proporțional utilizat anterior, deducem că în lipsa necesității indicării exprese a domiciliului și în condițiile unei circumscripții unice naționale, acest mecanism ar fi putut utilizat de către persoanele care dintr-un motiv sau altul nu au o înregistrare la un loc de trai permanent în ziua alegerilor pentru a exercita dreptul constituțional de a alege. Or, în condițiile actualelor prevederi, operate în contextul modificării sistemului electoral de la proporțional la mixt, mecanismul prevăzut în art. 39 alin. (8) nu mai poate fi utilizat de către alegători.

Respectiv, în cazul regulilor prevăzute la art. 87 alin. (4) din Codul electoral modificat, lipsa în ziua alegerilor a unui domiciliu valabil, în sensul Codului electoral, face imposibilă aplicarea normei de la art. 39 alin. (8).

Limitarea dreptului alegătorilor fără domiciliu sau reședință de a semna în susținerea candidaților

De asemenea, reținem că în virtutea noilor prevederi de la art. 80 din Codul electoral, cetățenii cu drept de vot fără reședință sau domiciliu, la alegerile parlamentare nu vor putea semna în susținerea vre-unui candidat, în condițiile în care alin. (1) stipulează că pentru a fi înregistrat de consiliul electoral de circumscripție, candidatul pentru circumscripția uninominală prezintă, în condițiile art. 42 și art. 43, liste de subscripție care conțin semnăturile susținătorilor cu drept de vot din circumscripția uninominală unde intenționează să candideze.

În concluzie, tratăm condiționarea deținerii unui domiciliu, în sensul Codului electoral, pentru exercitarea dreptului de vot în circumscripția uninominală una ce contravine Constituției, discriminatorie și limitatoare, care limitează dreptul de a alege pentru circa 155 683 de alegători fără

domiciliu sau reședință ceea ce reprezintă 4.78% din totalul de 3 255 361 alegători înscriși în Registrul de Stat al Alegătorilor.

Recomandări

- modificarea art. 87 alin. (4) din Codul electoral cu scopul de a exclude condiționarea deținerii unui domiciliu, în sensul Codului, pentru exercitarea dreptului de vot;
- tratarea exactă și în conformitate cu normele constituționale de către legislator a mecanismului de realizare a dreptului de vot în cadrul circumscripției naționale sau uninominale la alegerile parlamentare;
- modificarea art. 80 din Codul electoral în vederea excluderii condițiilor ce limitează dreptul alegătorilor fără domiciliu sau reședință de a semna în susținerea candidaților.

[1] O parte dintre aceștia se pot afla cu trai permanent în afara țării, însă datele publice accesibile nu permit de a deduce numărul exact al acestora. În plus, Asociația Promo-LEX reiterează solicitarea ca alegătorii, aflați cu trai permanent în afara țării, să fie incluși în listele electorale de bază elaborate pentru exercitarea votului în secțiile de votare deschise peste hotarele țării.

[2] <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro>

[3] Considerăm că referința făcută doar la cazul alegerilor parlamentare este una restrictivă, în condițiile atât alegerile Președintelui Republicii Moldova, cât și referendumurile naționale, se desfășoară în cadrul unei unități electorale administrative de tip național.

[4]

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev-rom](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev-rom)

RAPORT Nr.1 – Monitorizarea Transparenței Activității Administrației Publice Locale de Nivelul II și a UTA Găgăuzia

Declarație privind modificarea sistemului electoral în Republica Moldova la Reuniunea anuală de implementare a dimensiunii umane a OSCE

Doamnelor și domnilor,

La 20 iulie curent, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat legea nr. 154 privind trecerea de la sistemul electoral proporțional către un sistem mixt de alegere a deputaților. Organizațiile semnatare recunosc dreptul Parlamentului Republicii Moldova de a modifica sistemul electoral.

Organizațiile subliniază, totuși, că o astfel de modificare

dramatică a sistemului electoral ar trebui să aibă loc în strânsă corelație cu standardele naționale stabilite în Constituția Republicii Moldova, precum și cu angajamentele internaționale și recomandările ONU, Consiliului Europei/Comisiei de la Veneția, OSCE/BIDD0.

Organizațiile semnatare atrag atenția că modificarea sistemului electoral a fost efectuată fără a se ține cont de principala recomandare a Comisiei de la Veneția, care a menționat că schimbarea sistemului de vot proporțional pe unul mixt nu este recomandată pentru Republica Moldova.

În plus, organizațiile vor să vă atragă atenția asupra mai multor deficiențe importante din așa-zisa lege, și anume:

1. Alegerea deputaților într-un singur tur de scrutin, după cum este prevăzut în legea adoptată, va asigura o reprezentativitate mai redusă a Parlamentului, comparativ cu alegerea Președintelui și a primarilor, care are loc în două tururi de scrutin. În aceste condiții, organizațiile semnatare consideră că Parlamentul a încălcat prevederile art. 60 din Constituție, unde este stipulat că Parlamentul este organul reprezentativ suprem;
2. Organizațiile sunt foarte îngrijorate de încălcarea principiului egalității de vot, prevăzut în legea recent adoptată. Observația dată are la bază faptul că pragul minim de accedere în Parlament în baza listei de candidați, înaintată de partidele politice în circumscripția națională, va fi mai mare decât cel care va fi înregistrat în anumite circumscripții electorale uninominale. De exemplu, la o participare de circa 50% din alegători și un scor electoral minim de 6%, un partid politic va putea delega în Parlament doar 3 deputați din lista națională de candidați, ceea ce este egal cu aproximativ 28.000 de voturi per mandat. În același timp, în circumscripțiile electorale uninominale, cu aceeași rată de participare, un deputat

ar fi ales cu doar aproximativ 3-5 mii de voturi; O preocupare deosebită constă și în faptul că principiul egalității de vot ar fi imposibil să fie aplicat în circumscripțiile electorale create pe teritoriul autonomiei găgăuze, în regiunea transnistreană, precum și în cazul alegătorilor stabiliți peste hotare;

3. Având în vedere deficiența menționată mai sus, organizațiile semnatare regretă faptul că Parlamentul Republicii Moldova a ignorat recomandarea Comisiei de la Veneția legată de micșorarea pragului electoral de la bariera de 6%. Trebuie subliniat faptul că pragul electoral pentru accesarea partidelor politice în Parlament, conform sistemului electoral mixt adoptat, a fost, de fapt, dublat. Astfel, conform noului sistem electoral, comparativ cu sistemul proporțional precedent, un partid politic cu o susținere din partea populației de 6% la nivel național va putea delega doar 3 deputați;
4. Organizațiile sunt extrem de îngrijorate de faptul că în legea adoptată sunt excluse din procesul electoral circa 5% din alegători, adică aproximativ 158.000 de alegători care nu au nici domiciliu, nici reședință;
5. Ultima deficiență semnificativă, asupra căreia vreau să vă atrag atenția, se referă la ignorarea recomandării Comisiei de la Veneția, prin care Parlamentului i s-a solicitat să creeze o comisie independentă pentru delimitarea hotarelor circumscripțiilor electorale uninominale. Dimpotrivă, Parlamentul a atribuit dreptul de creare a comisiei pentru stabilirea circumscripțiilor electorale uninominale Guvernului, care este un organ politic subordonat majorității parlamentare. Cu părere de rău, Parlamentul nu a inclus nici hotarele circumscripțiilor uninominale în Codul Electoral, după cum au recomandat multe organizații ale societății civile.

În concluzie, având în vedere încălcarea principiilor și a

standardelor menționate mai sus, organizațiile semnatare se adresează autorităților moldovenești în vederea retragerii legii privind modificarea sistemului electoral și revenirii la un sistem electoral proporțional.

De asemenea, organizațiile subsemnate se adresează reprezentanților statelor participante și altor părți interesate internaționale cu următoarele recomandări:

1. Recunoașterea și susținerea tuturor solicitărilor legale inițiate la nivel național pentru eliminarea sistemului de vot mixt și revenirea la un sistem de vot proporțional;
2. Monitorizarea implementării recomandărilor Comisiei de la Veneția și ale OSCE/BIDD0, formulate în contextul alegerilor recent organizate și al sistemului electoral modificat.

Organizațiile semnatare:

- Asociația Promo-LEX
- Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” (IDIS Viitorul)
- Centrul de Resurse Juridice din Moldova
- Asociația Presei Independente
- Institutul pentru Politici și Reforme Europene
- Transparency International Moldova
- Asociația pentru Democrație Participativă
- Fundația Est Europeană

[PDF](#)

Efectele sistemului mixt. Studiu de caz: votul studentilor și al elevilor poate decide soarta alegerilor din unele circumscripții uninominale

Votul studenților și al elevilor cu drept de vot în cadrul alegerilor din Republica Moldova a fost mereu un subiect de discuții publice. Misiunile Promo-LEX de observare a alegerilor au recomandat în repetate rânduri autorităților să renunțe la regimul special de vot acordat studenților și elevilor în cadrul alegerilor parlamentare și să aplice acestora condiții egale cu cele create pentru alte categorii de alegători. Noile amendamente ale Codului Electoral păstrează și de această dată un șir de clauze speciale pentru studenți și elevi, iar acestea, aplicate cu rea credință ar putea fi un punct de pornire pentru manipularea rezultatelor în circumscripțiile electorale uninominale constituite în cadrul unor localități cu un număr mare de alegători.

Condiții preferențiale de vot pentru studenți și elevi prin comparație cu alte categorii de votanți

Articolul 87 alin. (2) din Codul electoral stabilește că, **studenții și elevii cu drept de vot vor putea vota în orice secție de votare din localitatea unde-și fac studiile.** Pentru a exercita acest drept, aceștia sunt obligați să respecte următoarele condiții:

1. a) să prezinte buletinul de identitate cu fișa de însoțire;
2. b) să prezinte carnetul de student/elev al instituției

de învățământ **din localitatea respectivă;**

3. c) să completeze și să semneze o declarație pe proprie răspundere privind abținerea de la votarea multiplă, fiind informați despre răspunderea penală în caz de încălcare a acestei obligații.

Codul electoral nu impune însă reguli care ar asigura o conexiune directă dintre locul amplasării instituției de învățământ și circumscripția electorală uninominală unde este amplasată instituția respectivă, această conexiune existând doar între instituție și localitate. În acest fel, în localități mari, precum Chișinău, unde vor fi deschise cu certitudine mai multe circumscripții electorale uninominale, studenții sau elevii ar putea vota la secțiile de votare deschise în apropierea instituției, în apropierea căminelor studențești, în apropierea secțiilor de votare unde stau la gazdă sau în orice altă parte a localității.

Potențialul electoral al studenților și elevilor cu drept de vot

La alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 în circumscripția electorală Chișinău (exceptând secțiile extrateritoriale) au votat un număr total de 390 985 de alegători din 618 176 alegători înscriși în listele electorale de bază, ceea ce reprezintă cca. 63,25%[\[1\]](#).

În conformitate cu articolul 74 alin. (4) litera a), circumscripțiile electorale uninominale de pe teritoriul Republicii Moldova vor avea la bază un număr relativ egal de alegători, cuprins între 55.000 și 60.000 de alegători cu drept de vot. Respectiv, în mun. Chișinău ar urma să fie constituite un număr de aproximativ 10 circumscripții uninominale.

Datele statistice oficiale mai arată că, în anul de studii 2016-2017, în mun. Chișinău erau înscriși la studii 66 691 studenți (în universități)[\[2\]](#) și 18 190 elevi (în instituții

de învățământ profesional tehnic post secundar)[\[3\]](#).

Riscuri

Reieșind din cele prezentate mai sus, constatăm că, cei peste 80 mii alegători studenți și elevi cu drept de vot reprezintă un potențial electoral important, care, printr-un vot amplasat compact, pot decide soarta alegerilor în anumite circumscripții uninominale.

În aceste condiții, la momentul dat există premise legale pentru ca anumite forțe politice să fie tentate în a folosi acest potențial electoral prin stimularea și controlarea migrației studenților și elevilor dintr-o circumscripție uninominală către altă circumscripție în cadrul aceleiași localități. Migrația studenților și elevilor în mun. Chișinău în ziua alegerilor poate fi determinată în două feluri:

1. Voluntar în baza preferințelor. Înscrierea în cursa electorală în cadrul unei circumscripții uninominale a unui candidat care, din diferite considerente, este atractiv pentru studenți și elevi. Corespunzător, pentru a ajuta această persoană să câștige alegerile, studenții din mun. Chișinău ar putea veni voluntar să voteze pe teritoriul circumscripției electorale uninominale corespunzătoare.
2. Involuntar, în baza determinării de către factori externi. Calcularea șanselor de câștig și atragerea unui număr suplimentar de alegători studenți și elevi prin metode coruptive (asigurarea transportului organizat către anumite secții de votare din circumscripții electorale distincte, oferirea de cadouri electorale și desfășurarea concertelor etc.), reprezintă factori majori de risc pentru influențarea rezultatelor în circumscripțiile uninominale respective.

Astfel, migrația necontrolată sau dirijată a studenților și elevilor în ziua alegerilor în mun. Chișinău poate influența

semnificativ rezultatele alegerilor în cadrul circumscripțiilor electorale uninominale.

Recomandări

1. Modificarea prevederilor art.87 alin.2 Cod Electoral prin excluderea dreptului preferențial acordat studenților și elevilor de a vota la orice secție de votare în localitatea unde își fac studiile și revenirea la normele generale de vot în raza circumscripției electorale unde își au domiciliul;
2. Modificarea prevederilor art.87 alin.2 Cod Electoral prin asigurarea unei conexiuni între instituția de învățământ și circumscripția electorală uninominală;
3. Organizarea alegerilor în zi de sâmbătă pentru a permite studenților să se deplaseze la locul de domiciliu pentru a exercita dreptul de vot și timp suficient pentru a reveni la timp în Chișinău pentru continuarea studiilor;
4. Acordarea înlesnirilor la tichetele de transport public pentru a facilita deplasarea studenților și elevilor la locul de domiciliu pentru exercitarea dreptului de vot.

[1] <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1548&rid=12866&l=ro>

[2]

http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_RM_2017.pdf

[3]http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/60%20Statistica%20regionala/60%20Statistica%20regionala__07%20INV/INV050600reg.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

[PDF](#)

Declarație: Implementarea sistemului electoral mixt începe tardiv, cu încălcarea legii și subminarea independenței Comisiei pentru constituirea circumscripțiilor uninominale

Chișinău, 21 august 2017

La 20 iulie 2017 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Legea nr.154 pentru modificarea și completarea unor acte legislative[\[1\]](#), prin care în esență a fost modificat sistemul electoral prin trecerea de la sistemul proporțional de vot la unul mixt.

Articolul III al Legii nr.154 obligă Guvernul în termen de 30 zile, care a expirat la 20 august 2017, să formeze Comisia națională pentru constituirea circumscripțiilor uninominale permanente. Contrar obligației menționate, **Guvernul nu a format Comisia națională în termenul prevăzut de lege.** Totuși, la 18 august 2017, cu 2 zile înainte de expirarea termenului limită Ministerul Justiției a lansat spre consultări publice un Proiect de Regulament[\[2\]](#) cu privire la activitatea Comisiei Naționale pentru constituirea circumscripțiilor uninominale permanente. **Regulamentul nu prevede componența nominală a Comisiei și durata mandatului acesteia.** În schimb, proiectul Regulamentului prevede modul de constituire și organizare a Comisiei, drepturile și obligațiile membrilor Comisiei,

atribuțiile președintelui și secretarului Comisiei[3]. Concomitent, proiectul stabilește modul de organizare și desfășurare a ședințelor Comisiei, modul de adoptare a deciziilor Comisiei.

Potrivit alin. 3 art.74 Cod Electoral în redacția survenită urmare a adoptării Legii nr.154 din 20 iulie 2017, se menționează că **Comisia independentă pentru constituirea circumscriptiilor uninominale va activa în baza propriului regulament aprobat de Guvern.** Corespunzător, **inițiativa Guvernului de a reglementa activitatea unei comisii care conform legii se prezumă a fi independentă și care urmează să-și elaboreze propriul Regulament de activitate care doar tehnic urmează să fie aprobat de Guvern nu înseamnă altceva decât ingerință directă în activitatea acestui organ și intenție de suprimare a independenței acesteia.** Or, conform art.III din Legea nr.154 din 20 iulie 2017, Guvernul urma până la 20 august 2017, doar să aprobe componența nominală a Comisiei independente și să stabilească mandatul de activitate a acesteia în timp, cu fixarea termenului în care Comisia creată va propune Guvernului propriul Regulament de activitate. În același timp, art. 3 al proiectului Regulamentului, care stabilește aprobarea de către Guvern a componenței Comisiei, cu cel puțin 14 luni până la data expirării mandatului Parlamentului, la momentul de față intră în contradicție directă cu art.III al Legii nr. 154 din 20 iulie 2017.

Reiterăm poziția[4] Asociației Promo-LEX prin care am indicat că, atribuirea dreptului de constituire a circumscriptiilor electorale uninominale permanente unui organ politic, și anume Guvernului, care este subordonat majorității parlamentare, precum și neincluderea hotarelor circumscriptiilor uninominale în corpul Codului Electoral este o deficiență majoră a sistemului electoral mixt aprobat prin Legea nr.154 din 20 iulie 2017. Cu toate acestea, semnalăm și alte deficiențe ale proiectului de Regulament care urmează a fi luate în calcul de

către Comisia creată la etapa elaborării propriului Regulament:

1. Contrar prevederilor legale prevăzute de Codul Electoral, Guvernul a introdus o poziție nouă pentru membrii comisiei și anume: un reprezentant al partidului politic care a desemnat un candidat care la ultimele alegeri prezidențiale a participat la al doilea tur de scrutin (p. 3, lit. f);
2. Nu este descrisă explicit și definitiv procedura de revocare a membrilor. Inițierea se face de către 1/3 din membri iar revocarea propriu-zisă nu este reglementată (p.12).
3. La p.18 este prevăzută poziția de Președinte și secretar al ședinței (în cazul lipsei președintelui Comisiei) însă nu este descrisă o procedură de alegere a acestora. Pe de altă parte, norma de la p.18 vine în contradicție directă cu prevederile p. 27 care stabilește că în cazul imposibilității Președintelui comisiei de a participa la ședință, atribuțiile acestuia sunt îndeplinite de către Secretarul comisiei.
4. Admiterea adoptării deciziilor Comisiei cu votul majorității membrilor prezenți ar permite adoptarea unor decizii de către practic o pătrime din membrii acestui organ (p. 29). Din acest considerent se propune ca adoptarea deciziilor să fie efectuată cu majoritatea membrilor aleși.
5. Dat fiind faptul că sarcina de bază a Comisiei este constituirea circumscripțiilor uninominale permanente, considerăm oportun a delimita sau chiar exclude situațiile și deciziile care pot fi votate în mod secret (p.30).
6. Ridică semne de îngrijorare limitarea numărului de reprezentanți ai organizațiilor societății civile la numai un reprezentant comparativ cu reprezentanții mediului academic care se pare că vor fi reprezentați de 3 persoane.

Totuși salutăm și recomandăm Comisiei la elaborarea propriului Regulament să țină cont de sugestia Ministerului Justiției de a include în componența acesteia membri cu drept de vot consultativ din rândul altor entități relevante: autorități publice centrale, partide politice extraparlamentare, organizații ale societății civile etc. La fel considerăm că elaborarea unui Plan Calendaristic este un instrument util care poate fi preluat dar e mai bine ca el să fie unul obligatoriu pentru o bună și ordonată desfășurare a activității.

Semnături:

Asociația Promo-LEX

Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)

[1] <http://monitorul.md/index/viewpdf/id/1982/?lang=1>

[2]

http://justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_de_cizional/coordonare/2017/august/2017.08.18_Regulament_CNCCU_v3_1.pdf

[3]

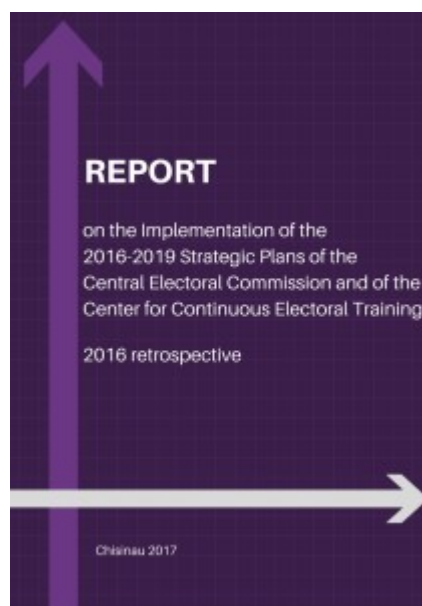
http://justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_de_cizional/coordonare/2017/august/NF2017.08.18_Regulament_CNCCU_v3.pdf

[4]

<https://promolex.md/9925-d-e-c-l-a-r-a-t-i-e-cu-referire-la-modificarea-sistemului-de-alegere-a-deputatilor-in-parlament/>

[PDF](#)

RAPORT – Implementarea Planurilor Strategice pentru perioada 2016-2019 ale Comisiei Electorale Centrale și Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral. Retrospectiva anului 2016

ДОКЛАД

о внедрении Стратегических планов
Центральной Избирательной
Комиссии и Центра Непрерывного
Образования в Избирательной Сфере

Ретроспектива 2016 года

Юлианову 2017